

Дметерко Н. В.

ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА

Методичні рекомендації
для підготовки до практичних занять
та самостійної роботи студентів
спеціальності 053 Психологія
денної та заочної форми навчання

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Педагогічний факультет
Кафедра практичної психології

ДМЕТЕРКО Н. В.

ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА

Методичні рекомендації
для підготовки до практичних занять та самостійної роботи студентів
спеціальності 053 Психологія
денної та заочної форми навчання

Слов'янськ -2021

УДК 378.016:159.072(072)

Д53

Рекомендовано до друку

Вченою радою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

(протокол №4 від 25.11.2021 р.)

Рецензенти:

Поуль В.С. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та розвитку особистості Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Шайда Н.П. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри загальної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Дметерко Н.В.

Д53 Психологічна діагностика: Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять та самостійної роботи студентів спеціальності 053 Психологія денної та заочної форми навчання. Слов'янськ: вид-во Б. І. Маторіна, 2021. 55 с.

Методичні рекомендації призначені для організації підготовки здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологічна діагностика» і є формою її навчально-методичного забезпечення. Запропоновані в методичних рекомендаціях завдання спрямовані на систематизацію теоретичних знань здобувачів про психодіагностику як галузь психології та вид професійної діяльності психолога, ознайомлення з основними методами психодіагностики, формування практичних вмінь використання психодіагностичного інструментарію, оформлення протоколів обстеження та написання психодіагностичного заключення.

Методичні рекомендації розраховані на студентів спеціальності 053 «Психологія». Матеріали посібника будуть корисними для викладачів закладів вищої освіти для проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Психологічна діагностика», студентів тих спеціальностей, в роботі яких необхідні знання з психодіагностики.

УДК 378.016:159.072(072)

© Дметерко Н.В., 2021

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Навчальна програма навчальної дисципліни «Психологічна діагностика»	6
Робоча програма навчальної дисципліни «Психологічна діагностика»	13
Загальні вказівки з підготовки до практичних занять та самостійної роботи.....	21
Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять.....	22
Тема 1. З історії психодіагностики.	22
Тема 2. Загальні засади психодіагностики.	23
Тема 3. Класифікація психодіагностичних методів.....	24
Тема 4. Психометричні вимоги до побудови та перевірки тестів.....	25
Тема 5. Психологічні особливості тестування інтелекту і здібностей	26
Тема 6. Діагностика креативності та спеціальних здібностей.	28
Тема 7. Методи діагностування особистості.....	29
Тема 8. Діагностування внутрішнього світу особистості.....	31
Тема 9. Методи обстеження міжособистісних відносин.	32
Тема 10. Психодіагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку.....	33
Тема 11. Психодіагностика психічного розвитку дітей шкільного віку.....	35
Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологічна діагностика» для студентів заочної форми навчання	38
Питання до іспиту з навчальної дисципліни «Психодіагностика» для студентів спеціальності 053 Психологія денної та заочної форми навчання	41
Список рекомендованої літератури	43
Глосарій	45

ПЕРЕДМОВА

Психодіагностика є галуззю психології, що розробляє теорії, принципи та інструменти оцінки та виміру індивідуально-психологічних особливостей особи. Разом з тим, психодіагностика є одним із видів професійної діяльності психолога-практика. Грамотне проведення психодіагностики є необхідною передумовою успішності розв'язання психологом інших професійних завдань, зокрема, визначення необхідних корекційно-розвивальних заходів. У зв'язку з цим важливого значення набуває опанування майбутніми психологами як теоретичними знаннями, так і практичними вміннями застосування психодіагностичних методик для аналізу та оцінки індивідуальних особливостей людини.

Навчальна дисципліна «Психологічна діагностика» вводить здобувачів у світ психодіагностики та знайомить з різновидами психодіагностичного інструментарію: тестами, особистісними опитувальниками, проєктивними методиками та їх застосуванням у професійній діяльності.

Це методичне видання є формою навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни «Психологічна діагностика». Методичні рекомендації призначені для організації підготовки здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологічна діагностика». Запропоновані в методичних рекомендаціях завдання спрямовані на систематизацію теоретичних знань здобувачів про психодіагностику як галузь психології та вид професійної діяльності психолога, ознайомлення з основними методами психодіагностики, формування практичних вмінь використання психодіагностичного інструментарію, оформлення протоколів обстеження та написання психодіагностичного заключення.

Зміст рекомендацій з навчальної дисципліни «Психологічна діагностика» становить навчальна програма навчальної дисципліни, робоча програма навчальної дисципліни, інструктивно-методичні матеріали для проведення

практичних занять з основних тем, завдання для самостійної роботи студентів заочної форми навчання, глосарій, список рекомендованої літератури.

Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять містять завдання, які спрямовані на формування загальних та спеціальних компетентностей майбутніх фахівців, які визначено в Стандарті вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Серед основних загальних і спеціальних компетенцій майбутніх психологів визначено такі, як: здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології; здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій; здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації та ін.

Одне із основних завдань вивчення навчальної дисципліни «Психодіагностика» полягає в тому, щоб познайомити студентів з існуючими методами психологічної діагностики та методиками вивчення індивідуально-психологічних відмінностей людини, правилами проведення психодіагностичних обстежень, способами обробки, аналізу й інтерпретації результатів. Цьому будуть сприяти завдання, що потребують самостійне проведення здобувачами обстеження за певною методикою з подальшою обробкою результатів та їх інтерпретацією.

Методичні рекомендації розраховані на студентів спеціальності 053 «Психологія». Матеріали посібника будуть корисними для викладачів закладів вищої освіти для проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Психологічна діагностика», студентів тих спеціальностей, в роботі яких необхідні знання з психодіагностики.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА»

ВСТУП

Навчальна програма навчальної дисципліни «Психологічна діагностика» складена відповідно до освітньої програми та навчального плану підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія за освітньо-професійною програмою «Практична психологія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні засади психологічного діагностування та інструменти, що використовуються для оцінки та вимірювання індивідуально-психологічних відмінностей особи.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна психологія, педагогічна психологія, вікова психологія, диференціальна психологія, клінічна психологія, експериментальна психологія.

Програма навчальної дисципліни містить такі теми:

1. Зародження і становлення психодіагностики як науки.
2. Психодіагностика як наука
3. Класифікація психодіагностичних методів.
4. Психометричні засади психодіагностики.
5. Психодіагностика інтелекту
6. Особистісні опитувальники.
7. Проективні методики.
8. . Діагностика міжособистісних відносин.
9. Соціально-психологічні особливості діагностування дітей дошкільного віку.
10. Методи діагностики та організація психологічного обстеження дітей шкільного віку

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Психологічна діагностика» є: надати студентам знання про психодіагностику як науку та практичну сферу

знань; забезпечити теоретичну та практичну підготовку студентів до використання методів психодіагностичного обстеження індивідуального розвитку людини, обробки та інтерпретації отриманих результатів, написання діагностичного заключення.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Психодіагностика» є:

1. ознайомити студентів з теоретичними засадами психодіагностики та сферами застосування психологічних методик (освіта, медицина, професійна психодіагностика);
2. ознайомити студентів з базовими категоріями та психометричними засадами психодіагностики, історією створення методів обстеження особи;
3. познайомити студентів з існуючими методами психологічної діагностики та методиками вивчення індивідуально-психологічних відмінностей людини, правилами проведення психодіагностичних обстежень, способами обробки, аналізу й інтерпретації результатів;
4. сформуванати у студентів вміння оформлювати результати психодіагностичного обстеження у формі психологічного заключення;
5. навчити інтегрувати теоретичні знання в практику проведення діагностичного обстеження.

1.3. За результатами вивчення дисципліни у студентів повинні бути сформовані такі **компетентності**:

загальні: ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

спеціальні: ФК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології; ФК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій; ФК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації; ФК11. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

результати навчання: ПРН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання;

ПРН5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги; ПРН9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання; ПРН10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника; ПРН16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 150 годин / 5 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Зародження і становлення психодіагностики як науки

Передісторія психодіагностики як науки. Психологічне тестування. Ф. Гальтон та вимірювання індивідуальних відмінностей. «Культурно-незалежний тест інтелекту» Дж. Кеттела. Внесок А. Біне у вимірювання інтелекту. Модель структури інтелекту Ч. Спірмена.

Розвиток психодіагностики у ХХ столітті. Психодіагностика у дореволюційній Росії та Радянському Союзі. Історія вітчизняної психодіагностики.

Тема 2. Психодіагностика як наука

Поняття психодіагностики. Предмет і структура психодіагностики. Психодіагностика та суміжні напрями досліджень. Психодіагностика та диференціальна психологія. Психодіагностика та психометрія. Психодіагностика та психологічна оцінка. Характеристика психодіагностичного методу.

Поняття про «психологічних діагноз» як основну ознаку та категорію психодіагностики. Співвідношення психологічного та клінічного діагнозу. Основні етапи психодіагностичного процесу: етап збору даних, відповідно із

задачею дослідження, етап переробки та інтерпретації, етап прийняття рішення (діагнозу і прогнозу). Етика психодіагностичного обстеження.

Тема 3. Класифікація психодіагностичних методів

Типи діагностичних методів (формалізовані, малоформалізовані). Групи формалізованих методів: тести, опитувальники, проєктивні методи, психофізіологічні методи. Тест як основний інструмент психодіагностики. Види тестів. Класифікація та характеристика тестів.

Спостереження, бесіда, аналіз продуктів діяльності як методи «малоформалізованої діагностики». Сутність і види спостереження. Послідовність здійснення наукового спостереження. Опитувальні методи у психодіагностиці. Інтерв'ювання як різновид усного опитувального діагностичного методу. Анкетування як різновид письмового опитувального діагностичного методу. Експертне оцінювання у психологічному дослідженні. Сутність експертного оцінювання. Послідовність експертного оцінювання. Контент-аналіз як експертно-діагностична процедура психологічного дослідження.

Тема 4. Психометричні засади психодіагностики

Основні етапи конструювання тесту. Визначення кількості завдань (специфікація тесту). Розробка завдань. Оформлення тесту. Пілотажне дослідження. Аналіз завдань. Визначення надійності тесту. Факторний аналіз. Валідність тесту, особливості її визначення та перевірки. Стандартизація та норми тестових показників. Застосування математичних методів аналізу у психологічних вимірюваннях.

Тема 5. Психодіагностика інтелекту

Сутність інтелекту, підходи до його вивчення і моделі структури. Основні підходи до вивчення інтелекту. Моделі структури інтелекту. Двохфакторна модель інтелекту Ч. Спірмена. Модель інтелекту Л. Терстоуна. Модель інтелекту Дж. Гилфорда. Модель інтелекту Г. Айзенка. Модель інтелекту Р. Кеттелла. Поняття про «коефіцієнт інтелекту» (IQ). Характеристика та класифікація тестів діагностування інтелекту. Тести для діагностування

соціального інтелекту. Тести для діагностування емоційного інтелекту. Тести для психодіагностування креативності та здібностей.

Тема 6. Особистісні опитувальники

Загальні підходи до діагностування особистості. Особистісні опитувальники як один із психодіагностичних методів. Види опитувальників, форми питань та подання результатів. Проблема достовірності особистісних опитувальників. Психодіагностика особистості у контексті теорії рис особистості. Теорія рис особистості Р.-Б. Кеттела. Внесок Г.-Ю. Айзенка у розвиток психодіагностики особистості. «Мінесотський багатопрофільний особистісний опитувальник» (ММРІ) як діагностичний інструмент вивчення особистості. Опитувальники типологічні (Г. Айзенк та ін.). Опитувальники рис особистості (Р. Кеттел та ін.). Особистісні опитувальними потребово-мотиваційної сфери (А. Едвардс та ін.). Особистісні опитувальники інтересів. Опитувальники особистісних цінностей (Д. Супера та ін.). Особистісні опитувальники установок (шкала Л. Терстоуна та ін.).

Тема 7. Проективні методики

Проективна діагностика як метод вивчення внутрішнього світу особи. Сутність проєкції у психології та психодіагностиці. Проективна гіпотеза та проєктивні методики, їх види. Роль стимулу в проєктивних методиках. Теоретичне обґрунтування проєктивного підходу до діагностики особистості. Проективна діагностика як метод вивчення внутрішнього світу особистості. Специфіка проєктивного підходу до діагностики особистості. Класифікація проєктивних методик (за Л. Франком). Проективні методики структурування (методика чорнильних плям Г. Роршарха). Проективні методики інтерпретації (ТАТ, Методика фрустрацій Розенцвейга). Графічні проєктивні методики («Неіснуюча тварина», «Дім-Дерево-Людина» та ін.). Проективні методики доповнення (адитивні). Проективні методики імпресії (Тест кольорових вибрів Люшера, Тест Сонді та ін.).

Тема 8. Діагностика міжособистісних відносин

Поняття про міжособистісні відносини. Опитувальники для діагностики стилів міжособистісних відносин. Опитувальник діагностики міжособистісних

відносин (ДМВ) Т. Лірі як методика діагностики переважаючого типу відношення до інших, стилю міжособистісної поведінки за допомогою непрямой самооцінки. Опитувальник «Діагностика міжособистісних відносин2» (адаптація Л.М. Собчик). Методи діагностики типів міжособистісних відносин. Взаємодія в малих групах (соціометрія, методики вивчення психологічного клімату в групі). Поняття про діадне відношення. Діагностика діадного відношення. Опитувальник батьківського ставлення (Parental Attitude Research Instrument) (Е. Шефер, Р. Белл).

Тема 9. Соціально-психологічні особливості діагностування дітей дошкільного віку

Поняття про діагностику психічного розвитку. Загальна характеристика методів діагностики дітей дошкільного віку. Організація та проведення психологічного обстеження дітей в умовах дошкільного закладу. Етапи психологічного обстеження. Основні правила тестування. Анамнез як компонент психологічного обстеження дітей дошкільного віку.

Діагностика рухової сфери дошкільника. Методи діагностики пізнавальних процесів (мислення, пам'яті, уваги, сприймання) та розумового розвитку дитини дошкільного віку. Методи діагностики особистісного та емоційного розвитку дошкільника. Методи діагностики психологічної готовності дитини до навчання у школі.

Тема 10. Методи діагностики та організація психологічного обстеження дітей шкільного віку.

Індивідуальні відмінності в рівні психологічного розвитку дітей молодшого шкільного віку, їх облік при виборі методів психодіагностики. Загальна характеристика стандартизованого комплексу психодіагностичних методик, призначених для дітей молодшого шкільного віку. Методи визначення готовності дитини до навчання у школі та діагностика рівня розвитку її пізнавальних процесів. Методика визначення ставлення та мотиваційної готовності дитини до навчання у школі. Методи вивчення особистості та міжособистісних відносини у молодших школярів. Дитячий варіант особистісного тесту Р. Кеттела. Анкета для батьків, вихователів та вчителів,

призначена для оцінки комунікативних особистісних якостей та міжособистісних відносин молодших школярів. Підготовка психологічного заключення про рівень психологічного розвитку дитини молодшого шкільного віку.

Психологічні особливості підліткового та юнацького віку. Методи діагностики пізнавальних процесів в підлітковому та юнацькому віці. Методи оцінки мислення у підлітків та старших школярів. Методи діагностики особистості. Методи вивчення міжособистісних відносин.

4. Порядок оцінювання результатів навчання – іспит.

Оцінювання результатів навчання протягом семестру здійснюється на практичних заняттях засобами: опитування, співбесіди, контрольних робіт, тестових завдань, аналізу протоколів психодіагностичного обстеження.

Форма підсумкового контролю результатів навчання – іспит.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА»

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5 кредитів	Обов’язкова	
Загальна кількість годин – 150 год.	Рік підготовки	
	2	2
	Семестр	
	3	3
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – . самостійної роботи студента – год.	Лекції	
	34 год.	10 год.
	Практичні заняття	
	28 год.	4 год.
	Самостійна робота	
	88 год.	136
	Вид контролю: екзамен (3 семестр)	

Метою вивчення навчальної дисципліни «Психологічна діагностика» є: надати студентам знання про психодіагностику як науку та практичну сферу знань; забезпечити теоретичну та практичну підготовку студентів до використання методів психодіагностичного обстеження індивідуального розвитку людини, обробки та інтерпретації отриманих результатів, написання діагностичного заключення. У процесі вивчення цієї навчальної дисципліни студенти опанують теоретичними знаннями про методи психодіагностики та практичними вміннями проведення діагностичного обстеження, обробки та інтерпретації отриманих результатів.

2. Матриця компетентностей, програмних результатів навчання, результатів навчання, методів навчання, методів контролю з навчальної дисципліни (обов'язковий компонент) «Психологічна діагностика»

Компетентності, які формуються (шифр відповідно до освітньої програми)	Програмні результати навчання (шифр відповідно до освітньої програми)	Методи навчання	Методи контролю
<p>ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення; ФК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології; ФК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій; ФК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формувати та аргументовані висновки та рекомендації; ФК11. Здатність дотримуватися норм професійної етики.</p>	<p>ПРН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання; ПРН5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги; ПРН9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання; ПРН10. Формувати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника; ПРН16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.</p>	<p>Лекція, пояснення, співбесіда, практичний метод (практичні заняття); робота з навчально-методичною літературою (анотування, підбір психодіагностичних методик, ведення психологічного словника), самостійна робота (підготовка презентацій, проведення обстеження, обробка результатів та аналіз протоколів обстеження)</p>	<p>Спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне опитування, тестовий контроль, аналіз протоколів психодіагностичного обстеження.</p>

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	Зокрема				Усього	Зокрема			
		л	п	лаб	с.р.		л	п	лаб	с.р.
Тема 1. Зародження і становлення психодіагностики як науки.	2	2				2	2			
Тема 1. З історії психодіагностики.	2		2			2		2		
Тема 1. Становлення психодіагностики як науки.	10				10	14				14
Тема 2. Психодіагностика як наука	4	4					-	-		
Тема 2. Загальні засади психодіагностики.	2		2				-	-		
Тема 2. Предмет, завдання і методи психодіагностики.	8				8		-	-		
Тема 3. Класифікація психодіагностичних методів.	4	4				2	2	-		
Тема 3. Психологічна сутність тестів, їх характеристика.	2		2					-		
Тема 3. Поняття про тест. Особливості використання психологічних тестів.	10				10	14		-		14
Тема 4. Психометричні засади психодіагностики.	4	4						-		
Тема 4. Психометричні вимоги до побудови та перевірки тестів.	2		2					-		

Тема 4. Стандартні вимоги при розробці тестів.	10				10	14	-			14
Тема 5. Психодіагностика інтелекту.	4	4				2	2			
Тема 5. Психологічні особливості тестування інтелекту і здібностей.	2		2				-			
Тема 5. Діагностика креативності та спеціальних здібностей.	2		2				-			
Тема 5. Вимірювання інтелекту.	5				5	14	-			14
Тема 5. Методи вимірювання креативності та спеціальних здібностей.	5				5		-			
Тема 6. Особистісні опитувальники.	4	4				2	2	-		
Тема 6. Методи діагностування особистості.	4		4			2		-	2	
Тема 6. Психодіагностика особистісних рис і самосвідомості.	10				10	14	-	-		14
Тема 7. Проективні методики.	4	4					-	-		
Тема 7. Діагностування внутрішнього світу особистості.	4		4				-	-		
Тема 7. Психологічна сутність проективних методик.	10				10	14	-	-		14
Тема 8. Діагностика міжособистісних відносин.	4	4					-	-		
Тема 8. Методи обстеження міжособистісних відносин.	4		4				-	-		

Тема 8. Особливості застосування методів для вивчення типів міжособистісних відносин.	10				10	14	-	-		14
Тема 9. Соціально-психологічні особливості діагностування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.	2	2					-	-		
Тема 9. Психодіагностика психічного розвитку дітей дошкільного шкільного віку.	2		2				-	-		
Тема 9. Особливості застосування методів для вивчення типів міжособистісних відносин.	10				10	14	-	-		14
Тема 10. Методи діагностики та організація психологічного обстеження дітей шкільного віку.	2	2					-	-		
Тема 10. Психодіагностика психічного розвитку дитини шкільного віку.	2		2				-	-		
Тема. 10. Специфіка та методи діагностики психічного розвитку дитини на різних етапах дитинства.	10				10	10	-	-		10
Усього годин	150	34	28		88	150	10	-	4	136

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Теми лекцій

з/п	Назва теми	Кількість годин	
1.	Зародження і становлення психодіагностики як науки.	2	2
2.	Психодіагностика як наука.	4	
3.	Класифікація психодіагностичних методів.	4	2
4.	Психометричні засади психодіагностики.	4	
5.	Психодіагностика інтелекту.	4	2
6.	Особистісні опитувальники.	4	2
7.	Проективні методики.	4	
8.	Діагностика міжособистісних відносин.	4	
9.	Соціально-психологічні особливості діагностування дітей дошкільного віку.	2	
10.	Методи діагностики та організація психологічного обстеження дітей шкільного віку	2	
	Разом	34	10

4.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
1.	З історії психодіагностики.	2	2
2.	Загальні засади психодіагностики.	2	
3.	Формалізовані та малоформалізовані психодіагностичні методи.	2	
4.	Психометричні вимоги до побудови та перевірки тестів.	2	
5.	Психологічні особливості тестування інтелекту і здібностей.	2	
6.	Діагностика креативності та спеціальних здібностей.	2	2
7.	Методи діагностування особистості.	4	
8.	Діагностування внутрішнього світу особистості.	4	
9.	Методи обстеження міжособистісних відносин.	4	
10.	Психодіагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку.	2	
11.	Психодіагностика психічного розвитку дитини шкільного віку.	2	
	Разом	28	4

4.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
1.	Становлення психодіагностики як науки.	8	14
2.	Предмет, завдання і методи психодіагностики.	10	14
3.	Психодіагностичні методи. Їх види.	10	14
4.	Стандартні вимоги при розробці тестів.	10	14
5.	Вимірювання інтелекту.	5	14
6.	Методи вимірювання креативності та спеціальних здібностей	5	14
7.	Психодіагностика особистісних рис і самосвідомості.	10	14
8.	Психологічна сутність проєктивних методик.	10	14
9.	Особливості застосування методів для вивчення типів міжособистісних відносин.	10	14
10.	Специфіка та методи діагностики психічного розвитку дитини на різних етапах дитинства.	10	10
	Разом	88	136

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Критерії оцінювання результатів навчальних досягнень здобувачів: «**відмінно**» (90-100 балів) – здобувач демонструє високий рівень досягнення запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни, «**добре**» (75-89 балів) – здобувач виявляє достатній рівень досягнення запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни, «**задовільно**» (60-74 балів) – наявний рівень мінімально достатніх знань, «**незадовільно**» (26-59 балів) – недостатній рівень наявних результатів навчання, «**неприйнятно**» (0-25 балів) – результати навчання відсутні.

6. Засоби діагностики результатів навчання:

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: завдання для вхідного, поточного та підсумкового контролю, самоконтролю (рефлексія, самооцінювання), тестового контролю, усного, письмового опитування, оцінювання самостійної роботи (протоколів та обробки результатів обстеження), презентація результатів проведеного обстеження (протоколи обстеження), іспит.

ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ З ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Підготовка до практичних занять з навчальної дисципліни «Психологічна діагностика» передбачає опрацювання здобувачами навчального матеріалу за підручниками, навчально-методичними посібниками та конспектами лекцій, роботу з психологічним словником та виконання завдань для самостійної роботи.

Інструктивно-методичні матеріали до кожної теми практичного заняття містять питання плану для співбесіди, перелік основних понять, питання для самоперевірки, завдання для самостійної роботи.

Обов'язковою складовою підготовки студентів до практичних занять є ведення психологічного словника, в якому має бути представлено зміст основних понять, які вказані в плані.

Самостійна робота з навчальної дисципліни «Психологічна діагностика» передбачає опрацювання здобувачами окремих тем або питань, які не висвітлювались у лекційному курсі, пошук і опрацювання першоджерел, учбової та довідково-інформаційної літератури. Завданнями для самостійної роботи є написання анотацій, складання схем, підготовка презентацій, самостійне проведення психодіагностичного обстеження з інтерпретацією отриманих результатів та ін.

Завдання для самостійної роботи студентів переважно спрямовані на розвиток умінь та навичок застосування теоретичних психологічних знань у практиці самостійного проведення обстеження індивідуально-психологічних особливостей особи з використанням психодіагностичного інструментарію, оформлення протоколів обстеження та написання психодіагностичного заключення. Також, велика увага приділяється розширенню наукових уявлень здобувачів про історію розвитку психодіагностики як науки та психометричним засадам психодіагностики.

Отже, основною метою організації та здійснення самостійної роботи з цієї навчальної дисципліни є систематизація теоретичних знань студентів та розвиток практичних вмінь використання психодіагностичного інструментарію, оформлення протоколів обстеження та написання психодіагностичного заключення.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. З історії психодіагностики.

Мета вивчення – узагальнити та систематизувати знання студентів про передумови становлення та розвитку психодіагностики, про розвиток вітчизняної психодіагностики.

Обсяг навчального часу: 2 години.

Обладнання: література, презентації.

План заняття.

1. Витоки психодіагностики.
2. Виникнення тестування.
3. Розвиток групового тестування.
4. Тести спеціальних здібностей і досягнень.
5. Інші види діагностичних методик.
6. Історія вітчизняної психодіагностики.

Література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Питання для самоперевірки:

1. Охарактеризуйте етапи розвитку вітчизняної психодіагностики.
2. Назвіть науковців, в роботах яких було закладено витоки психодіагностики.
3. Ким було започатковано тестування інтелекту?

Розкрийте зміст понять: експериментальна психологія, експериментальна лабораторія, інтелектуальний тест, якісні методи діагностики, кількісні методи діагностики, шкала Стенфорд-Біне, групове тестування, тестологія, тести спеціальних здібностей, тести досягнень, метод словесних асоціацій, асоціативний експеримент.

Завдання для самостійної роботи.

Завдання № 1.

Складіть часову лінію (тайм-лінію) розвитку психодіагностики як науки.

Завдання № 2.

Підготувати презентацію за темами (**на вибір**):

1. Історія вітчизняної психодіагностики.
2. Історія психодіагностики як історія появи основних психодіагностичних методик.
3. Історія виникнення групового тестування.

Тема 2. Загальні засади психодіагностики.

Мета вивчення – узагальнити та систематизувати знання студентів про психодіагностику як науку, про психологічний діагноз та етапи проведення психодіагностичного процесу.

Обсяг навчального часу: 2 години.

Обладнання: література, презентації.

План заняття.

1. Поняття про психодіагностику як науку та сферу професійної діяльності.
2. Психодіагностичний метод та діагностичні підходи.
3. Поняття про психологічний діагноз.
4. Основні етапи психодіагностичного процесу.
5. Основі сфери практичного використання методів психологічної діагностики.
 - 5.1. Використання психодіагностики з метою оптимізації навчання і виховання.
 - 5.2. Використання психодіагностики в медичних установах.
 - 5.3. Використання психодіагностики в психологічному консультуванні.
 - 5.4. Використання психодіагностики в профорієнтації.
 - 5.5. Використання психодіагностики в судово-психологічній експертизі.

Література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Питання для самоперевірки:

1. Назвіть сфери прикладного застосування психодіагностики.

2. Проаналізуйте відмінність між медичним та психологічним діагнозом.

3. Назвіть методи, які використовуються на етапі збору інформації.

4. Назвіть причини помилок психолога при формулюванні психологічного діагнозу.

Розкрийте зміст понять: психологічна діагностика, діагноз, психологічний діагноз, індивідуально-психологічні особливості людини, психодіагностичний метод, психодіагностичне обстеження, психологічний прогноз, психологічне тестування, стандартизовані тестові методи.

Завдання для самостійної роботи.

Завдання № 1.

Скласти схему: «Етапи психодіагностичного процесу» (в схемі представити методи (малоформалізовані та формалізовані), які використовуються на кожному з етапів психодіагностичного процесу).

Тема 3. Класифікація психодіагностичних методів.

Мета вивчення узагальнити та систематизувати знання студентів про формалізовані та малоформалізовані методи як основні типи психодіагностичних методик, уточнити уявлення про сутність тесту і тестування.

Обсяг навчального часу: 2 години.

Обладнання: література, презентації.

План заняття.

1. Типи діагностичних методів
2. Формалізовані методи.
3. Тест як основний інструмент психодіагностики. Види тестів.
4. Малоформалізовані методи. Їх характеристика.

Література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Питання для самоперевірки:

1. Назвіть методи, які відносяться до малоформалізованих методів.
2. Поясніть чим зумовлена недостатня об'єктивність особистісних опитувальників.
3. Назвіть, які виділяють види опитувальників за змістом.
4. Охарактеризуйте специфіку проєктивних технік.
5. Охарактеризуйте типи запитань.

Розкрийте зміст понять: формалізовані і малоформалізовані методи, тести інтелекту, тести особистості, особистісні опитувальники, вербальні і невербальні психодіагностичні методиками, об'єктивні тести, відкриті опитувальники, шкальні техніки, діалогічні техніки, психодіагностична бесіда, комп'ютерні тести.

Завдання для самостійної роботи:

Завдання № 1. Складіть схему «Класифікація видів тестів».

Тема 4. Психометричні вимоги до побудови та перевірки тестів.

Мета вивчення – узагальнити та систематизувати знання студентів про технологію конструювання тесту; формувати чітке уявлення про базові категорії психометрії.

Обсяг навчального часу: 2 години.

Обладнання: література, презентації.

План заняття.

1. Стандартизація та норми тестових показників.
2. Поняття про надійність тестів. Її обчислення.
3. Валідність тестів, особливості їх визначення та перевірки.
4. Достовірність тестів.

Література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Питання для самоперевірки:

1. Охарактеризуйте сутність процедури стандартизації.

2. Охарактеризуйте вимоги, яких має дотримуватись експериментатор при проведенні експерименту.
3. Дайте визначення поняття «вибірка стандартизації».
4. Розкрийте значення поняття «надійність» у традиційній тестології.
5. Назвіть види валідності.

Розкрийте зміст понять: стандартизація, статистична норма, вибірка стандартизації, репрезентативність тестових норм, соціально-психологічний норматив, надійність і валідність, валідність за змістом, валідність «за одночасністю», «випереджальна» валідність (прогностична), «ретроспективна» валідність, достовірність, диференціальна психометрика, категорії психодіагностичних методів, стандартизовані та експертні методи.

Тема 5. Психологічні особливості тестування інтелекту і здібностей

Мета вивчення – узагальнити та систематизувати знання студентів про інтелект, його структуру та методи діагностики; сформувати практичні уміння проводити психологічне обстеження за допомогою тестів інтелекту.

Обсяг навчального часу: 2 години.

Обладнання: література, презентації.

План заняття.

1. Сутність інтелекту.
2. Підходи до вивчення інтелекту і моделі структури.
3. Характеристика тестів діагностування інтелекту.
4. Невербальні тести інтелекту.
5. Групові тести інтелекту, що застосовують у вітчизняній практиці.

Література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Питання для самоперевірки:

1. Охарактеризуйте шкали вимірювання інтелекту Векслера (вербальна шкала і невербальна шкала).
2. Назвіть підходи до розуміння сутності інтелекту, які склались у ХХ ст.

3. Назвіть типи мислення, які виділив Дж. Гілфорд.
4. Розкрийте погляди Р. Кеттела на природу інтелекту.
5. Назвіть параметри, які вимірюють за допомогою невербальних тестів.
6. Назвіть методики, які відносяться до невербальних тестів.
7. Охарактеризуйте процедуру обстеження за допомогою Прогресивних матриць Равена.
8. Охарактеризуйте субтести, з яких складається тест структури інтелекту Р. Амтхауера.

Розкрийте зміст понять: інтелект, генеральний фактор інтелекту, «кристалічний» інтелект, інтелектуальні тести Векслера, інтелектуальний коефіцієнт (IQ), обдарованість, вербальні тести інтелекту, невербальні тести інтелекту, прогресивні матриці Равена, тест структури інтелекту Р. Амтхауера.

Завдання для самостійної роботи.

Завдання № 1.

Провести самообстеження інтелекту (онлайн <https://amthauer-ist.com/>) за тестом структури інтелекту Р. Амтхауера. Проінтерпретувати результати та побудувати «профіль інтелекту» обстежуваного.

Завдання № 2.

Підготувати доповідь на тему (**за вибором**):

1. «Застосування інтелектуальних тестів в зарубіжній психології на сучасному етапі»
2. «Сучасні підходи до діагностики інтелектуального (розумового) розвитку у вітчизняній науці».

Завдання № 3.

Заповніть таблицю «Методи психодіагностики інтелекту».

Назва тесту	Призначення тесту	Теоретичне обґрунтування

Тема 6. Діагностика креативності та спеціальних здібностей.

Мета вивчення – узагальнити та систематизувати знання студентів про креативність та спеціальні здібності, тестові показники спеціальних здібностей та методи діагностики.

Обсяг навчального часу: 2 години.

Обладнання: література, презентації.

План заняття.

1. Поняття про креативність.
2. Тести креативності. Методи виміру креативності на сучасному етапі.
3. Уявлення про здібності у вітчизняній та зарубіжній психології.
4. Тестові показники та вимірювання здібностей.
5. Батареї тестів спеціальних здібностей.
6. Методи діагностики спеціальних здібностей.

Література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Питання для самоперевірки:

1. Охарактеризуйте співвідношення здібностей і задатків у вітчизняній та зарубіжній психології.
2. У працях яких науковців розглядалась проблема здібностей?
3. На чому базується психометричний підхід до оцінки здібностей?
4. Назвіть спеціальні здібності, які виділяють в закордонній психології.

Розкрийте зміст понять: здібності, задатки, загальні і спеціальні здібності, креативність, творче мислення, тести здібностей, тести креативності, невербальна креативність, творчі здібності, талант, геніальність.

Завдання для самостійної роботи.

Завдання № 1.

Підготувати презентацію за темою **(на вибір):**

1. Сучасні уявлення про креативність та методи її виміру.
2. Тестування спеціальних здібностей за кордоном.
3. Тестування спеціальних здібностей у вітчизняній психодіагностиці.

Тема 7. Методи діагностування особистості.

Мета вивчення – узагальнити та систематизувати знання студентів про методи діагностики особистісної сфери; сформувати практичні уміння проводити психологічне обстеження за допомогою особистісних опитувальників.

Обсяг навчального часу: 4 години.

Обладнання: література, презентації.

План заняття.

1. Поняття про особистість. Види особистісних опитувальників.
2. Опитувальники типологічні (Г. Айзенк та ін.). Їх характеристика.
3. Опитувальники рис особистості (Р. Кеттел та ін.). Їх характеристика.
4. Характеристика особистісних опитувальників потребово-мотиваційної сфери.
5. Особистісні опитувальники інтересів.
6. Опитувальники особистісних цінностей (Д. Супера та ін.).
7. Особистісні опитувальники установок (шкала Л. Терстоуна та ін.).

Література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Питання для самоперевірки:

1. Як розглядається особистість у вітчизняній психології?
2. Назвіть типи особистісних опитувальників.
3. Які типологічні опитувальники Ви знаєте?
4. Назвіть опитувальники, які використовують для вимірювання ступеню акцентуації особистості.
5. Назвіть опитувальники, які використовують для вимірювання потребово-мотиваційної сфери.

Розкрийте зміст понять: особистісна психодіагностика, риса особистості, потреба, мотив, мотивація, потребо-мотиваційна сфера, індикатори мотивації, мотивація досягнень, рівень домагань, спрямованість особистості, самооцінка, установка, типологічні опитувальники особистості, акцентуація особистості.

Завдання для самостійної роботи.

Завдання № 1.

Заповніть таблицю «Методи психодіагностики особистості».

Назва тесту	Призначення тесту	Теоретичне обґрунтування

Завдання № 2.

Провести діагностичне самообстеження (онлайн) за методикою багатофакторного дослідження Р. Кеттела. Проінтерпретувати результати та побудувати «профіль особистості» обстежуваного.

Рекомендації щодо інтерпретації результатів:

При інтерпретації спирайтесь на опис шкал методики та пам'ятайте, що необхідно аналізувати лише низькі та високі значення.

Завдання № 3.

Оцініть якість написання інтерпретації своїми одногрупниками. Для оцінки використовуйте просту систему: якщо певний критерій присутній, то Ви ставите 1 бал, якщо ні – то ставите 0 балів:

- При складанні «психологічного портрету» враховувались лише фактори з низькими та високими значеннями, середні значенні ігнорувались.
- У «психологічному портреті» враховано всі яскраво виражені показники.
- Текст «психологічного портрету» внутрішньо узгоджений, присутні логічні переходи між описами психологічних характеристик. Він прочитується як єдине ціле.
- В тексті «психологічного портрету» відсутні спеціальні психологічні та психіатричні терміни. Він зрозумілий всім.

Тема 8. Діагностування внутрішнього світу особистості.

Мета вивчення – узагальнити та систематизувати знання студентів про методи діагностики внутрішнього світу особистості; сформувати практичні уміння проводити психологічне обстеження за допомогою проєктивних методів.

Обсяг навчального часу: 4 години.

Обладнання: література, презентації.

План заняття.

1. Проєктивна діагностика як метод вивчення внутрішнього світу особистості.
2. Специфіка проєктивного підходу до діагностики особистості. Класифікація проєктивних методик (за Л. Франком).
3. Проєктивні методики структурування (методика чорнильних плям Г. Роршарха).
4. Проєктивні методики інтерпретації (ТАТ, методика фрустрацій Розенцвейга та ін.). Їх характеристика.
5. Проєктивні методики експресії. Їх характеристика.
6. Проєктивні методики доповнення (адитивні). Їх характеристика.
7. Проєктивні методики імпресії. Їх характеристика.

Література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Питання для самоперевірки:

1. Назвіть психолога, хто першим використав термін "проєкція" для позначення особливої групи методів обстеження.
2. Назвіть специфічні особливості проєктивних методик.
3. Назвіть недоліки проєктивних методик.
4. Розкрийте сутність поняття «проєкція» з позицій глибокої психології.
5. Назвіть спільні ознаки для проєктивних методик.
6. Які проєктивні методики інтерпретації Ви знаєте?
7. Назвіть та охарактеризуйте три проєктивні методики інтерпретації (автор, рік створення, призначення, теоретичні засади).

Розкрийте зміст понять: проекція, проективні методики, проективна гіпотеза, принципи проективного дослідження особистості, конститутивні методики, конструктивні методики, інтерпретаційні методики, методика чорнильних плям Роршаха, Тематичний апперцептивний тест (ТАТ), Тест дитячої апперцепції, проективні методики експресії.

Завдання для самостійної роботи.

Завдання № 1.

Заповніть таблицю «Проективні методики».

Назва тесту	Призначення тесту	Теоретичне обґрунтування

Тема 9. Методи обстеження міжособистісних відносин.

Мета вивчення – узагальнити та систематизувати знання студентів про методи обстеження міжособистісних відносин; формувати практичні вміння застосовувати методи вимірювання типів міжособистісних відносин.

Обсяг навчального часу: 2 години.

Обладнання: література, презентації.

План заняття.

1. Поняття про міжособистісні відносини.
2. Опитувальники для діагностики стилів міжособистісних відносин. Їх характеристика.
3. Методи діагностики типів міжособистісних відносин:
 - 3.1. Взаємодія в малих групах (соціометрія, методики вивчення психологічного клімату в групі).
 - 3.2. Діагностика діадного відношення.

Література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Питання для самоперевірки:

1. Назвіть характерні ознаки міжособистісних відносин.
2. Назвіть та охарактеризуйте три методики для діагностики міжособистісних відносин (автор, рік створення, призначення, теоретичні засади).
3. Назвіть методики, які використовуються для оцінки поведінки людини у конфліктній ситуації.
4. Назвіть способи врегулювання конфліктів, виділені К. Томасом.
5. Охарактеризуйте особливості проведення соціометричної процедури.
6. Які методики для діагностики дитячо-батьківських відносин Ви знаєте?

Розкрийте зміст понять: міжособистісні відносини, стилі міжособистісних відносин, опитувальник діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі, соціометрія, соціограма, конфлікт, соціально-психологічний клімат групи, діадні відносини, групова згуртованість, дитячо-батьківські відносини.

Тема 10. Психодіагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку.

Мета вивчення – узагальнити та систематизувати знання студентів про організацію та особливості проведення психологічного обстеження дітей дошкільного віку, сформувані практичні вміння складати програму обстеження дитини дошкільного віку.

Обсяг навчального часу: 2 години.

Обладнання: література, презентації.

План заняття.

1. Поняття про діагностику психічного розвитку.
2. Загальна характеристика методів діагностики дітей дошкільного віку.
3. Організація та проведення психологічного обстеження дітей в умовах дошкільного закладу.
 - 3.1. Етапи психологічного обстеження.
 - 3.2. Основні правила тестування.

4. Анамнез як компонент психологічного обстеження дітей дошкільного віку.
5. Методи діагностики психічного розвитку дітей дошкільного віку.
6. Діагностування психологічної готовності дітей до навчання у школі.

Література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Допоміжна: 1.

Питання для самоперевірки:

1. Охарактеризуйте структуру діагностичного заключення.
2. Назвіть та охарактеризуйте методи діагностики пізнавальних процесів (мислення, пам'яті, уваги, сприймання) та розумового розвитку дитини дошкільного віку.
3. Назвіть та охарактеризуйте методи діагностики особистісного розвитку дошкільника.
4. Які етапи містить процедура психологічного обстеження дітей дошкільного віку?

Розкрийте зміст понять: анамнез, діагностика психічного розвитку, психологічна готовність до школи, нормативно-віковий та індивідуальний розвиток.

Завдання для самостійної роботи.

Завдання № 1.

Розробити рекомендації із встановлення психологічного контакту із дитиною.

Завдання № 2.

Розробити програму психодіагностичного обстеження дітей дошкільного віку за такими темами (**на вибір**):

1. Психодіагностичне обстеження психологічної готовності дитини до навчання у школі.
2. Психодіагностичне обстеження когнітивної сфери дитини дошкільного віку.
3. Психодіагностичне обстеження емоційно-мотиваційної сфери дитини дошкільного віку.

4. Психодіагностичне обстеження міжособистісних відносин (в групі однолітків, дитячо-батьківських).

Примітка: при розробці програми мають бути враховані методичні рекомендації щодо застосування діагностичних мінімумів у діяльності психолога: Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : [метод. рек.] / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с. : Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/minimumi.pdf>.

Завдання 3.

Скласти таблицю «Методи діагностики психічного розвитку дітей дошкільного віку»

Пізнавальна сфера	Емоційно-особистісна сфера	Міжособистісна сфера	Моторна сфера	Психологічна готовність до школи

Тема 11. Психодіагностика психічного розвитку дітей шкільного віку

Мета вивчення – узагальнити та систематизувати знання студентів про організацію та методи психологічного обстеження дітей шкільного віку, сформувані практичні вміння складати програму обстеження дитини дошкільного віку.

Обсяг навчального часу: 2 години.

Обладнання: література, презентації.

План заняття.

1. Особливості психодіагностики дітей молодшого шкільного віку.
2. Особливості психодіагностування підлітків та юнаків.
3. Методи визначення готовності дитини до навчання у школі.
4. Діагностика розвитку пізнавальних процесів дітей шкільного віку (молодших школярів, підлітків, юнаків).

5. Методи оцінки особистісного розвитку дітей шкільного віку (молодших школярів, підлітків, юнаків).
6. Методи діагностики міжособистісних відносин дітей шкільного віку (молодших школярів, підлітків, юнаків).

Література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Допоміжна: 1.

Питання для самоперевірки:

1. Назвіть та охарактеризуйте методи діагностики особистісного розвитку молодших школярів.
2. Назвіть та охарактеризуйте методи діагностики характерологічних особливостей підлітків і старших школярів.
3. Охарактеризуйте психологічні особливості дитини середнього шкільного віку.
4. Охарактеризуйте психологічні особливості дитини старшого шкільного віку.
5. Визначте можливості застосування тестів для дорослих для діагностики дітей шкільного віку.

Завдання для самостійної роботи.

Завдання № 1.

Розробити програму психодіагностичного обстеження дітей шкільного віку за такими темами (**на вибір**):

5. Психодіагностичне обстеження когнітивної сфери дитини (молодшого, середнього, старшого) шкільного віку.
6. Психодіагностичне обстеження емоційно-мотиваційної сфери дитини (молодшого, середнього, старшого) шкільного віку.
7. Психодіагностичне обстеження міжособистісних відносин школярів (в групі однолітків, дитячо-батьківських).
8. Психодіагностичне обстеження характерологічних особливостей підлітків і старших школярів

Примітка: при розробці програми мають бути враховані методичні рекомендації щодо застосування діагностичних мінімумів у діяльності психолога: Застосування діагностичних мінімумів у діяльності працівників психологічної служби : [метод. рек.] / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с. : Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/minimumi.pdf>.

**ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА» ДЛЯ СТУДЕНТІВ
ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.**

Тема 1. Становлення психодіагностики як науки.

Завдання № 1.

Складіть часову лінію (тайм-лінію) розвитку психодіагностики як науки.

Завдання № 2.

Підготувати презентацію за темами **(на вибір)**:

1. Історія вітчизняної психодіагностики.
2. Історія психодіагностики як історія появи основних психодіагностичних методик.
3. Історія виникнення групового тестування.

Тема 3. Психодіагностичні методи. Їх види.

Завдання № 1. Складіть схему «Класифікація видів тестів».

Тема 5. Вимірювання інтелекту.

Завдання № 1.

Провести самообстеження (онлайн <https://amthauer-ist.com/>) за тестом структури інтелекту Р.Амтхауера. Проінтерпретувати результати та побудувати «профіль інтелекту» обстежуваного.

Завдання № 2.

Заповніть таблицю «Методи психодіагностики інтелекту».

Назва тесту	Призначення тесту	Теоретичне обґрунтування

Тема 7. Психодіагностика особистісних рис і самосвідомості.

Завдання № 1.

Заповніть таблицю «Методи психодіагностики особистості».

Назва тесту	Призначення тесту	Теоретичне обґрунтування

Тема 8. Психологічна сутність проєктивних методик.

Завдання № 1.

Заповніть таблицю «Проективні методики».

Назва тесту	Призначення тесту	Теоретичне обґрунтування

Тема 10. Специфіка та методи діагностики психічного розвитку дитини на різних етапах дитинства.

Завдання № 1.

Розробити рекомендації із встановлення психологічного контакту із дитиною.

Завдання № 2.

Розробити програму психодіагностичного обстеження дітей шкільного віку за такими темами (**на вибір**):

1. Психодіагностичне обстеження когнітивної сфери дитини (молодшого, середнього, старшого) шкільного віку.
2. Психодіагностичне обстеження емоційно-мотиваційної сфери дитини (молодшого, середнього, старшого) шкільного віку.
3. Психодіагностичне обстеження міжособистісних відносин школярів (в групі однолітків, дитячо-батьківських).

4. Психодіагностичне обстеження характерологічних особливостей підлітків і старших школярів

Примітка: при розробці програми мають бути враховані методичні рекомендації щодо застосування діагностичних мінімумів у діяльності психолога: Застосування діагностичних мінімумів у діяльності працівників психологічної служби : [метод. рек.] / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с. : Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/minimumi.pdf>.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОДІАГНОСТИКА»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 053 ПСИХОЛОГІЯ ДЕННОЇ
ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

1. Витоки психодіагностики.
2. Виникнення тестування.
3. Розвиток групового тестування.
4. Історія вітчизняної психодіагностики.
5. Поняття про психодіагностику.
6. Психодіагностичний метод та діагностичні підходи.
7. Поняття про психологічний діагноз.
8. Основні етапи психодіагностичного процесу.
9. Типи діагностичних методів
10. Формалізовані методи. Їх характеристика.
11. Тест як основний інструмент психодіагностики. Види тестів.
12. Малоформалізовані методи. Їх характеристика.
13. Сутність інтелекту.
14. Підходи до вивчення інтелекту і моделі структури
15. Характеристика тестів діагностування інтелекту.
16. Невербальні тести інтелекту.
17. Групові тести інтелекту, що застосовують у вітчизняній практиці.
18. Поняття про особистість. Види особистісних опитувальників.
19. Опитувальники типологічні (Г. Айзенк та ін.).
20. Опитувальники рис особистості (Р. Кеттел та ін.).
21. Особистісні опитувальними потребо-мотиваційної сфери.
22. Особистісні опитувальники інтересів.
23. Опитувальники особистісних цінностей (Д. Супера та ін.).
24. Особистісні опитувальники установок (шкала Л. Терстоуна та ін.).
25. Проективна діагностика як метод вивчення внутрішнього світу особистості.

26. Специфіка проєктивного підходу до діагностики особистості. Класифікація проєктивних методик (за Франком)
27. Проєктивні методики структурування (методика чорнильних плям Роршарха).
28. Проєктивні методики інтерпретації. Їх характеристика.
29. Проєктивні методики експресії. Їх характеристика.
30. Проєктивні методики доповнення (адитивні). Їх характеристика.
31. Проєктивні методики імпресії. Їх характеристика.
32. Поняття про міжособистісні відносини.
33. Опитувальники для діагностики стилів міжособистісних відносин.
34. Методи діагностики типів міжособистісних відносин. Взаємодія в малих групах (соціометрія, методики вивчення психологічного клімату в групі).
35. Методи діагностики типів міжособистісних відносин Діагностика діадного відношення.
36. Загальна характеристика методів діагностики дітей дошкільного віку.
37. Організація та проведення психологічного обстеження дітей в умовах дошкільного закладу. Етапи психологічного обстеження.
38. Основні правила тестування дітей в умовах дошкільного закладу.
39. Анамнез як компонент психологічного обстеження дітей дошкільного віку.
40. Методи діагностики психічного розвитку дітей дошкільного віку.
41. Методи визначення готовності дитини до навчання у школі.
42. Діагностика розвитку пізнавальних процесів дітей шкільного віку (молодших школярів, підлітків, юнаків).
43. Методи оцінки особистісного розвитку дітей шкільного віку (молодших школярів, підлітків, юнаків).
44. Методи діагностики міжособистісних відносин дітей шкільного віку (молодших школярів, підлітків, юнаків).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література:

1. Бушуєва Т.В. Психодіагностика. Київ ; Ніжин : Видавець Лисенко М. М., 2016. 504 с.
2. Галян І.М. Психодіагностика. 2-ге вид., стереотип.: Електронне видання. Режим доступу <https://westudents.com.ua/knigi/521-psihodagnostika-galyan-m.html>
3. Гузенко В.А. Психологічна діагностика : навчально-методичний посібник / В.А. Гузенко, Ю.В. Тудорцева ; Міністерство освіти і науки країни, Одеський національний політехнічний університет. Одеса : Вадим Вікторович Букаєв, 2016. 267 с.
4. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях.К. : Педагогічна думка, 2016. 219 с.
5. Любіна Л.А. Психодіагностика: навч. посіб. Чернівці: Яворський Н.С. [вид.], 2018. 276 с.
6. Психодіагностика. Психологічний практикум: навч. посіб. / Баклицька О.П., Баклицький І.О., Сірко Р.І., Слободяник В.І. Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/17579>
7. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика: навчальний посібник. [Електронне видання]. Харків : НТУ «ХПІ», 2018. 246 с. Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/40695/1/Book_2018_Chala_Psykhodiahnostyka.pdf.

Допоміжна література:

1. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : [метод. рек.] / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с. : Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/minimumi.pdf>.
2. Татьянчиков А.О., Бедан В.Б. Психодіагностика: навчально-методичні рекомендації (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти

ступеня бакалавра факультету психології, політології та соціології) ; кафедра психології НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2021. 59 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

Галян І.М. Психодіагностика. 2-ге вид., стереотип.: Електронне видання. К. : Академвидав, 2011. 464 с. Режим доступу <https://westudents.com.ua/knigi/521-psi hodagnostika-galyan-m.html>

Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : [метод. рек.] / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с. : Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/minimumi.pdf>.

офіційний сайт Всеукраїнської психодіагностичної асоціації (ВПА) <https://vpa.org.ua/>

Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика: навчальний посібник. Електронне видання. Харків : НТУ «ХП», 2018. 246 с. Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/40695/1/Book_2018_Chala_Psykhodiahnostyka.pdf

Енциклопедія психодіагностики. <https://psylab.info>.

ГЛОСАРІЙ¹

АДАПТАЦІЯ ТЕСТУ (лат. *Adaptatio* — «приспосовування») комплекс заходів, які забезпечують адекватність тесту в нових умовах його застосування. У вітчизняній психодіагностиці особливої актуальності набуває адаптація зарубіжних тестів.

Можна виділити наступні основні етапи адаптації:

- аналіз вихідних теоретичних положень автора тесту;
- переклад тесту та *інструкції* до нього на мову користувача, затверджений експертною оцінкою відповідності оригіналу;
- перевірка валідності і надійності тесту згідно психометричних вимог;
- *стандартизація* тесту на відповідних вибірках.

АЙЗЕНК Ганс Юрген (Eysenck H. J.; 1916-1997). Англійський психолог (народився в Німеччині), професор Лондонського університету, керівник психологічної лабораторії Інституту психіатрії (Лондон). Один із засновників клініко-психологічного напрямку досліджень у Великобританії. Відомий численними роботами в області дослідження розладів особистості, її структури, факторів розвитку. Г. Айзенк вніс значний вклад у розробку психодіагностичних методів, поведінкових методів лікування неврозів і інших розладів особистості, проблем дослідження інтелекту.

АЙЗЕНКА ОСОБИСТІСНІ ОПИТУВАЛЬНИКИ - серія опитувальників особистісних. Призначені для діагностики нейротизму, екстраверсії-інтроверсії і психотизму. Айзенка особистісний опитувальник є реалізацією типологічного підходу до вивчення особистості.

АМТХАУЕРА ІНТЕЛЕКТУ СТРУКТУРИ ТЕСТ (Amthauer Intelligenz-Struktur-Test, I-S-T) - *{тест інтелекту: ti}*. Призначений для вимірювання рівня інтелектуального розвитку осіб у віці від 13 до 61 року. Запропонований Р. Амтхауером у 1953 році (остання редакція здійснена в 1973 році).

¹Визначення понять використано із офіційного сайту Всеукраїнської психодіагностичної асоціації (ВПА) <https://vpa.org.ua/glossary/>. На сайті глосарій є доступним лише для дійсних членів ВПА.

А. і. с. т. складається з дев'яти субтестів, кожен з яких спрямований на вимірювання різних функцій інтелекту (в усіх групах завдань, за винятком IV-VI субтестів, використовуються завдання закритого типу).

АСОЦІАЦІЇ СЛОВЕСНОЇ ТЕСТ (Word Association Test) - предтеча проективних методик дослідження особистості. Вивчення асоціацій почалося задовго до виникнення наукової психології і походить від Арістотеля і Т. Гоббса. А. і. с. т. вперше описаний і систематизований Ф. *{Гальтоном: galton}* (1879) у зв'язку із завданням вивчення «асоціації ідей». В подальшому отримав розвиток у дослідженнях Е. *{Крепеліна: krep}* (1892), К. Юнга (1906), Г. Кента і А. Розанова (1910), В. Вундта (1911), А. Р. Лурії (1932), Д. Рапапорта з співавторами (1946).

БІНЕ-СІМОНА РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ ШКАЛА (Binet-Simon Intelligence Developpment Echelle) - *{тест інтелекту: ti}*. Б.-С. р. р. ш. є родоначальником сучасних тестів, призначених для діагностики рівня інтелектуального розвитку. Появі Б.-С. р. р. ш. передувала публікація, присвячена проблемам психології індивідуальності (А. *{Біне: bine}* і В. Генрі, 1896), в якій автори критично оцінювали дослідження Ф. *{Гальтона: galton}* і Дж. *{Кеттелла: kett}* по «виміру розуму». Зазначалося, зокрема, що запропоновані ними тести орієнтовані насамперед на елементарні психічні процеси, а тому неадекватно вимірюють вищі психічні функції, що лежать в основі інтелекту. У цій же роботі були визначені принципи побудови нового тесту.

«БЛЕККІ» КАРТИНКИ (Blacky Pictures) - проективна методика дослідження особистості. Розроблена Г. Блумом в 1949 році.

Стимульний матеріал Б. к. складається з 12 стандартних таблиць з виконаними в гумористичному стилі малюнками-ситуаціями, в які потрапляє маленька собачка на прізвисько «Блеккі». Інші тварини, зображені на малюнках, - батьки Блеккі і щеня невизначеної статі на прізвисько «Тіппі», який є братом (сестрою) Блеккі.

Дослідження проводиться, як і в *{тематичної анперценції тесті: tat}*, відрізняючись лише тим, що перед демонстрацією кожної картинки слідує вступні зауваження, уточнюють, які персонажі зображені. Після складання

розповіді по картинках обстежуваному пропонують відповісти на серію стандартних питань.

Тест спрямований на оцінку особливостей психосексуального розвитку, що розуміється з позиції психоаналізу. Це визначило і зміст малюнків (мотиви орального еротизму, анального садизму, комплексу Едіпа тощо).

ВАЛІДНІСТЬ - один з найважливіших аспектів тестування. Валідність показує, чи дійсно тест досліджує те, на вимірювання чого він спрямований.

ВЕКСЛЕР Девід (Wechsler D.; 1896-1981). Американський психолог і психіатр, професор клінічної психології Університетського медичного коледжу (Нью-Йорк), головний психолог шпиталю Бельвю (Нью-Йорк). Автор широко відомих методик дослідження інтелекту (Векслера інтелекту вимірювання шкала, Векслена пам'яті шкала). Першим об'єднав у батареї тести вербального й практичного інтелекту. Висунув концепцію позаінтелектуальних факторів. Д. Векслером запропоновано один з варіантів «детектора брехні» (psychogalvanograph).

ВЕКСЛЕРА ІНТЕЛЕКТУ ВИМІРЮВАННЯ ШКАЛИ - група найбільш відомих і широко використовуваних *{тестів інтелекту: ті}*. Призначені для вимірювання рівня інтелектуального розвитку. Розроблені Д. *{Векслером: vecsl}*. Першою була запропонована у 1939 році Векслера-Бельвю шкала (Wechsler Bellevue Scale, від назва клініки, в якій вона була розроблена). Шкала стандартизована на вибірці випробуваних у віці від 7 до 69 років.

Найбільшу популярність здобув модифікований варіант цієї шкали, опублікований в 1955 році під назвою Векслера інтелекту дорослих шкала (Wechsler Adult Intelligence Scale, WAIS), остання редакція, WAIS-R, опублікована в 1981 році. WAIS призначена для обстеження осіб у віці від 16 до 64 років. Включає 11 субтестів, що становлять вербальну і невербальну (дії) шкали.

ВИГОТСЬКОГО-САХАРОВА ТЕСТ - методика, призначена для дослідження мислення, здатності до формування понять. Запропоновано Л. С. *{Виготським: vigod}* і Л. С. Сахаровим у 1927 році.

Матеріал методики являє собою набір об'ємних фігур, які відрізняються одна від одної формою, кольором і величиною.

На нижній поверхні об'єктів нанесені умовні позначення у вигляді безглуздих, штучних слів («біг», «ців», «гур», «лаг»). Випробуваному демонструють одну з фігур, пояснюють, що надпис зовсім умовний, проте наявним у наборі фігурам з однаковим надписом притаманні певні подібні ознаки. Завдання випробуваного - узагальнити ознаки по групам. Перед початком виконання завдань експериментатор просить скласти попередній план виконання, в ході роботи вказує на помилки, фіксує кількість спроб вирішення.

В.-С. т. є різновидом методики подвійної стимуляції і є видозміною відомої методики штучних слів, запропонованої на початку ХХ століття Н. Ахом для вивчення понятійного мислення. За даними Л.С. *Виготського*, за допомогою запропонованої ним методики можна констатувати порушення процесів узагальнення не тільки при явних розладах мислення, а й в тих випадках, коли поза умовами експерименту важко помітити порушення формального мислення.

ГАЛЬТОН Френсіс (Galton F.; 1822-1911). Англійський антрополог, психолог. Почесний доктор Оксфордського й Кембриджського університетів. Один із засновників євгеніки. Двоюридний брат Ч. Дарвіна. У дослідженні «*Heredity Genies*» (1869) реалізував спробу прикласти еволюційну теорію до вирішення проблем індивідуальних відмінностей людських можливостей. Одним з перших застосовував варіаційно-статистичні методи в галузі експериментальної психології. Піонер застосування психологічних тестів, анкет і опитувальників. Вніс суттєвий вклад у розвиток кореляційного аналізу.

ГІЛФОРД Джо Пауль (Gilford J. P.; 1897-1987). Американський психолог, професор університетів штатів Канзас, Небраска, Південно-Каліфорнійського (Лос-Анджелес). У роки Другої світової війни працював у дослідницьких установах військової авіації США. Дослідження присвячені вивченню пам'яті, уваги, мислення, творчої діяльності, темпераменту. Найбільшу популярність одержала його модель структури інтелекту

ДЕРЕВА ТЕСТ (Baum Test) – проєктивна методика дослідження особистості. Оpubлікована К. Кохом у 1949 році. Ідея тесту належить Е. Хушеру, який використовував малюнок дерева в якості психометричного інструменту. Обстежуваному пропонують виконати малюнки будь-яких трьох дерев, за винятком хвойних. Інтерпретація результатів здійснюється з позицій

психоаналізу на основі символічного значення, приписуваного тим чи іншим деталям зображення, всьому малюнку. Наприклад, яблуко, намальоване на фруктовому дереві, - свідчить про нерозділене кохання, а крону слід розглядати як зону контакту між «Я» і навколишнім середовищем.

Обґрунтованість притягнення психоаналітичної символіки для інтерпретації даних тесту не доведена. Критикуються довільність і умоглядність подібних інтерпретацій. Д. т. валідний при використанні для діагностики психічного розвитку дітей. Виділено ряд особливостей малюнка (розмір і пропорція, розміщення на аркуші паперу тощо), які свідчать про порушення розвитку (статистично достовірні відмінності між здоровими людьми та людьми, що страждають органічними ураженнями нервової системи).

ДИТЯЧОЇ АПЕРЦЕПЦІЇ ТЕСТ (Children's Apperception Test, CAT) – проєктивна методика дослідження особистості. Оpubлікована Л. Беллак і С. Беллак в 1949 році. Д. а. т. - варіант *{тематичної аперцепції тесту: tat}*, призначений для обстеження дітей у віці від 3 до 10 років.

Стимульний матеріал д. а. т. складається з 10 стандартних чорно-білих таблиць-малюнків. Персонажами зображених ситуацій виступають тварини, які в більшості випадків виконують людські дії. Малюнки виконані в манері, характерній для дитячих книг. Вибір малюнків здійснювався відповідно до гіпотези авторів про те, що процес проєкції у дітей значно полегшується в тому випадку, коли в якості персонажів виступають тварини, а не люди. Експериментальне підтвердження цієї гіпотези відсутнє. Навпаки, проведені дослідження, які свідчать, що більш значущий діагностичний матеріал може бути отриманий при використанні малюнків із зображенням людей. Це було враховано авторами, які запропонували в 1966 році новий варіант д. а. т. із зображеннями людей (CAT-H).

ЗАВДАННЯ ВІДКРИТОГО ТИПУ - тип завдань тестових, які передбачають вільні відповіді випробуваного по суті завдання без запропонованих варіантів відповідей. Випробуваний повинен виконувати завдання на свій розсуд. Регламентуються лише найбільш загальні аспекти форми відповіді (вербальна чи невербальна, орієнтовний обсяг відповіді, іноді - орієнтовний час).

Порівняно із завданнями закритого типу, з. в. т. дозволяють отримати різнобічну розгорнуту інформацію про досліджуваного, істотно розширюють можливості якісного аналізу даних обстеження. Така форма відповідей найчастіше застосовується при анкетуванні, інтерв'ю діагностичному, для проєктивних методик. Поряд з перевагами, з. в. т. властиві й певні недоліки, найбільш істотними є: складність (іноді неможливість) формалізації відповідей, неоднозначність, що утруднює інтерпретацію (іноді виникає необхідність додаткового розпитування), громіздкість процедури і великі витрати часу на обстеження. Нерідко у зв'язку з цим виникає необхідність застосування з. в. т. в комплексі з елементами закритих завдань (введення додаткових лімітів і умов виконання, розробка схеми оцінки та інтерпретації).

ЗАВДАННЯ ЗАКРИТОГО ТИПУ - тип тестових завдань, які передбачають різні варіанти відповіді на поставлене запитання, завдання. З набору пропонованих варіантів випробуваний вибирає один або кілька правильних, на його думку, відповідей.

ІНТЕЛЕКТУ КОЕФІЦІЄНТ (Intelligence Quotient, IQ). Кількісний показник рівня інтелектуального розвитку, що вимірюється за допомогою *{тестів інтелекту: ti}*. Поняття і. к. введене В. *{Штерном: shtern}* (1912), який звернув увагу на певні недоліки процедури обчислення *{розумового віку: rv}* в шкалах типу Біне. Формула і. к. має наступний вигляд:

$$\text{І. к.} = (\text{Розумовий вік: } rv) / \text{хронологічний вік} * 100$$

І. к. вперше був використаний в *{Станфорд-Біне розумового розвитку шкалах}*. По мірі розвитку *{тестів інтелекту: ti}*, їх математико-статистичний апарат і. к. був замінений IQ-показником стандартним. Д. *{Векслер: vecsl}* (див. ВЕКСЛЕРА ІНТЕЛЕКТУ ВИМІРЮВАННЯ ШКАЛИ) першим виразив IQ в одиницях стандартного відхилення, що показує, де знаходиться результат даного обстежуваного по відношенню до середньої величини розподілу результатів для його віку

КРИСТАЛІЗОВАНИЙ ІНТЕЛЕКТ - Здатність використовувати актуальні знання: все, що людина знає і наскільки добре вона це усвідомлює. Кристалізований інтелект являється частиною фактору «g» — загального інтелекту.

ЛЮШЕРА КОЛЬОРУ ВИБОРУ ТЕСТ (Lüscher Farbwahl Test) – проєктивна методика дослідження особистості заснована на суб'єктивній перевазі вибору колірних стимулів. Оpubлікована М. Люшером у 1948 році.

Стимульний матеріал Л. к. в. т. складається зі стандартних різнокольорових, вирізаних з паперу квадратів зі стороною 28 мм. Повний набір складається з 73 квадратів різних кольорів і відтінків. Зазвичай використовують неповний набір з 8 кольорових квадратів. Основними кольорами вважаються (в порядку присвоєного їм номеру) - синій, зелений, червоний, жовтий; а додатковими - фіолетовий, коричневий, чорний і сірий (нульовий). Спрощена процедура обстеження (для восьми кольорів) зводиться до одночасного пред'явлення обстежуваному всіх кольорових квадратів на білому фоні з пропозицією вибрати один найбільш вподобаний, приємний. Обраний квадрат перевертається і відкладається в сторону, потім процедура повторюється. Утворюється ряд квадратів, в якому кольори розташовуються по їх привабливості для обстежуваного. Перші два кольори вважаються явно бажаними, третій і четвертий - бажаними, п'ятий і шостий - нейтральними, а сьомий і восьмий - викликають антипатію, негативне ставлення.

Психологічна інтерпретація отриманого ряду суб'єктивної переваги кольору спирається, по-перше, на припущення про те, що кожному кольору властиво певне символічне значення, наприклад: червоний - прагнення до влади, домінування; зелений - відповідає за завзятість, наполегливість. По-друге, вважається, що ряд колірної переваги відображає індивідуальні особливості обстежуваного. При цьому активну роль має позиція, яку займає конкретний кольором. Наприклад, вважають, що перші дві позиції ряду визначають цілі індивідуума і способи їх досягнення, а дві останні - придушені потреби, символізовані даними кольорами. Вибір серед основних кольорів пов'язують з тенденціями усвідомлюваними, а серед додаткових - зі сферою несвідомого.

ОПИТУВАЛЬНИКИ - велика група психодіагностичних методик, завдання яких представлені у вигляді питань (тверджень). О. призначені для отримання об'єктивних і/або суб'єктивних даних зі слів обстежуваного. О. відносяться до числа найбільш поширених діагностичних інструментів і

можуть бути поділені на опитувальники особистісні, (опитувальники стану і настрою) і опитувальники-анкети.

ОПИТУВАЛЬНИКИ ОСОБИСТІСНІ - різновид опитувальників, розроблених в рамках суб'єктивного діагностичного підходу і спрямованих на вимірювання різних особливостей особистості. Прототипом сучасних О. о. зазвичай вважають розроблений Ф. Вудвортсом (1919) «Бланк даних про особу», призначений для виявлення і відсіювання з військової служби осіб з невротичної симптоматикою. За минулі десятиліття О. о. отримали широке розповсюдження в зарубіжних психодіагностичних дослідженнях.

ПАТОХАРАКТЕРОЛОГІЧНИЙ ДІАГНОСТИЧНИЙ ОПИТУВАЛЬНИК – опитувальник особистісний. Призначений для визначення типів акцентуації характеру і варіантів конституціональної психопатії, психопатичних розвитків і органічних психопатій в підлітковому і юнацькому віці (14-18 років). Є реалізацією типологічного підходу до дослідження особистості. Запропонований А.Е. *Личко* в 1970 році. ПДО неодноразово переглядався з метою удосконалення; останні дані про основні шкалах опубліковані в 1983 році.

ПРОЕКТИВНІ МЕТОДИКИ (лат. Projectio - "викидання вперед") - сукупність методик, спрямованих на дослідження особистості і розроблених в рамках проектного підходу. Поняття проєкції для позначення цих методик було вперше використано Л. Франком (1939) і, незважаючи на неодноразові спроби змінити їх назву, закріпилося; є загальноприйнятим в психологічній діагностиці.

Найбільш суттєвою ознакою П. м. є використання в них невизначених, неоднозначних (слабоструктурованих) стимулів, які випробовуваний повинен конструювати, розвивати, доповнювати, інтерпретувати. Відповідно до проективної гіпотези кожний емоційний прояв індивідуума, його сприйняття, почуття, висловлювання, рухові акти несуть на собі відбиток особистості. Особистість проявляється тим яскравіше, чим менш стереотипні ситуації-стимули спонукають її до активності. Стимули П. м. набувають сенс не стільки в силу їх об'єктивного змісту, скільки у зв'язку з особистісним значенням, що надається їм обстежуваним. Звідси - характерна для П. м.

відсутність оцінки відповідей-реакцій як «правильних» чи «помилкових» та обмежень в їх виборі.

ПСИХОДІАГНОСТИЧНЕ ОБСТЕЖЕННЯ - діяльність психолога, кінцевим результатом якої є діагноз психологічний. Виділяють три основних етапи П. о .: (1) збір даних відповідно до завдання дослідження; (2) переробка та інтерпретація отриманих даних; (3) винесення рішення (діагноз або прогноз).

ПСИХОДІАГНОСТИЧНИЙ МЕТОД - дослідницький метод психологічної науки. П. м. має певну специфіку по відношенню до традиційних дослідних методів психології неекспериментальних (описових) і експериментальних. Основною особливістю П. м. є його вимірювально-випробувальна спрямованість, за рахунок якої досягається кількісна (і якісна) оцінка досліджуваного явища. Це стає можливим в результаті виконання певних вимог.

П. м. конкретизується в трьох основних діагностичних підходах, які практично охоплюють безліч наявних діагностичних методик (тестів):

1. «Об'єктивний» підхід - діагностика здійснюється на основі успішності (результативності) і способу (особливостей) виконання діяльності.

2. «Суб'єктивний» підхід - діагностика здійснюється на основі відомостей, які повідомляються про себе, самоопису особливостей особистості, поведінки в тих чи інших ситуаціях.

3. «Проективний» підхід - діагностика здійснюється на основі аналізу особливостей взаємодії з зовні нейтральним, ніби безособовим матеріалом, таким стає в силу його відомої невизначеності (слабоструктурованості) об'єктом проекції.

ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА (грец. Psyche - "душа" і diagnostikos - "здатний розпізнавати") - область психологічної науки, що розробляє принципи, шляхи та прийоми розпізнавання, оцінки та виміру індивідуально-психологічних особливостей особистості.

Структура сучасної П. д.:

1. загальна теорія психологічного виміру,
2. окремі теорії і методики вимірювання властивостей і поведінки особистості,
3. теорії і методики оцінювання або внетестова діагностика.

РАВЕНА ПРОГРЕСИВНІ МАТРИЦІ (Raven Progressive Matrices) — *{тест інтелекту: ti}*. Призначений для вимірювання рівня інтелектуального розвитку. Запропонований Л. Пенроузом і Дж. Равеном у 1936 році. Р. п. м. розроблялися відповідно до традицій англійської школи вивчення інтелекту, згідно з якими найкращий спосіб виміру {фактора G: fg} — завдання на виявлення співвідношення між абстрактними фігурами.

Стандартні прогресивні матриці: чорно-білі й кольорові матриці.

СТАНДАРТИЗАЦІЯ (англ. standard — типовий, нормальний) — уніфікація, регламентація, приведення до єдиних нормативів процедури та оцінок тесту. Завдяки С. методики досягається порівнянність отриманих результатів у різних випробуваних, з'являється можливість вираження тестових оцінок у відповідні до вибірки С. показники, зіставлення таких оцінок у різних тестових методиках.

У психологічній діагностиці розрізняють дві форми С.. У першому випадку під С. мається на увазі обробка і регламентація процедури проведення, уніфікація інструкції, бланків обстеження, способів реєстрації результатів, умов проведення обстеження, характеристика контингентів випробуваних. Чітка періодичність процедури обстеження — обов'язкова умова забезпечення надійності тесту і визначення тестових норм для оцінки результатів обстеження.

У другому випадку під С. розуміється перетворення нормальної (або штучно нормалізованої) шкали оцінок у нову шкалу, засновану вже не на кількісних емпіричних значеннях досліджуваного показника, а на його відносному місці в розподілі результатів у вибірці випробуваних.

ТЕСТ

Протягом останнього часу поняття Тест все більше поступається позиціями поняттю Оцінювання.

Раніше словом Тест позначався інструмент, котрий, на противагу іншим менш формалізованим дослідницьким інструментам, відповідає психометричним принципам об'єктивного вимірювання людських характеристик.

Існує багато визначень психометричних тестів. Непоганим являється наступне: «Психометричний тест — це об'єктивований та стандартизований засіб дослідження людської поведінки» (Анастасі, 1988).

Іноді поняттям Тест позначають перелік питань з правильними та хибними відповідями (наприклад, дослідження розумового розвитку, іспит тощо), а не інструмент без вірних та помилкових варіантів, працюючи з яким необхідно реагувати на запропоновані твердження, розкриваючи при цьому власні типові поведінкові прояви.

На сьогоднішній день цим словом називають усе: від вікторин у глянцевиx журналах до регулярного технічного огляду автомобіля.

Тим не менш, видавці та розробники і досі схильні позначати *терміном Тест діагностичний інструмент, заснований на жорстких психометричних принципах.*

ТЕСТ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ - обмежений в часі тест, створений для визначення того, на скільки питань людина може відповісти правильно. Таким чином, тести результативності мають правильні та хибні відповіді (на противагу, зокрема, тестам особистості, в яких основна задача полягає в реагуванні на твердження, а не у відповіді на запитання).

ТЕСТ ШВИДКОСТІ - Тест з обмеженим часом виконання та відносно простими завданнями, основна увага в якому приділяється кількості правильних відповідей за певний проміжок часу.

МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

Дметерко Наталія Володимирівна

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА

Методичні рекомендації

для підготовки до практичних занять та самостійної роботи студентів
спеціальності 053 Психологія
денної та заочної форми навчання

Підписано до друку ..2021 р.

Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк. 3,50.

Наклад 50 прим. Зам. № 1984.

Видавництво Б. І. Маторіна

84116, м. Слов'янськ, вул. Батюка, 19.

Тел.: +38 050 518 88 99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.
